

GENEALOGISCH TIJDSCHRIFT

NGV AFDELING BETUWE

AQUA VITAE

The screenshot shows the website of the Regionale afdeling Betuwe. The header includes the NGV logo and the text 'Nederlandse Genealogische Vereniging'. Below the header, there is a navigation menu with options like 'Over de NGV', 'Actueel', 'Kenniscentrum', 'Uitwisseling', 'Zoeken in Bronnen', 'Afdelingen', 'Links', 'Webwinkel', and 'Mail ons'. The main content area is titled 'Regionale afdeling Betuwe' and contains a welcome message: 'Welkom op de website'. It also features a 'Laatste nieuws' section with three items: '2013-09-03 : Regio Agenda najaar 2013 aangepast 21nov', '2013-08-29 : Handleiding genealogisch onderzoek toegevoegd.', and '2013-06-16 : Facebookpagina toegevoegd NGV Afdeling Betuwe'. A Facebook widget is prominently displayed, showing a post from 'NGV afd. Betuwe' dated 7 Dec 2013, with the text 'Genealogisch Café - Tiel - vrijdag 13 december 2013' and 'divr:ll4Sdqmg'. The widget also shows a map of the Betuwe region and a '40' likes counter.

INHOUDSOPGAVE

Colofon.....	2
Van de voorzitter.....	3
Lezingenprogramma najaar 2014 afdeling Betuwe.....	5
Mededelingen	6
Huishoudende manspersonen in de Tielerwaard anno 1645, <i>Marco Schelling</i>	10
Help bij het indexeren van de bevolkingsregisters van het Rivierengebied, <i>Jan Buylinckx</i>	35
Jacob van Haeften, Een 'waanwijze' Utrechter, Een biografie aartoe een artikel leidt, <i>Paul Welling</i>	38

Omslag: Collage van waar u de afdeling Betuwe op internet kunt vinden.

ISSN: 1879-7253

*Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is niet toegestaan.
De inhoud van de artikelen is voor verantwoording van de auteur.*

Inleveren van kopij voor 1 augustus en 1 december.

Losse tijdschriften: € 1,20 per stuk.

2014, 17e jaargang nr. 2

Colofon

Zie afdelingswebsite: <http://betuwe.ngv.nl>

Van de voorzitter

Inmiddels is voor mij, en naar ik hoop ook voor u, de zomervakantie weer achter de rug. Elk jaar kan ik het niet laten om tijdens de zomervakantie iets aan mijn hobby te doen. Heeft u dat ook? Dit keer bestond dat iets uit een bezoek aan het pas geopende Familiemuseum in Eijsden. Dit museum lag namelijk op onze route naar een camping in Luxemburg.

Familiemuseum in Eijsden

Het museum is nog in opbouw, maar niettemin het bezoeken waard. Zeker als je daarbij wordt opgevangen door de stichter Leo Barjesteh van Waalwijk van Doorn. Het bezoek heeft bij mij de suggestie doen opkomen om het Familiemuseum als doel voor een afdelingsuitje voor te dragen, in combinatie met een object in de nabije omgeving van het museum. Later in deze editie van Aqua Vitae wordt hierop teruggekomen. Een tweede leuke ervaring, maar niet zo geschikt voor een afdelingsuitje, was een bezoek aan het grafmonument mijn 'ome Jan van Bohemen' in de kathedraal van de stad Luxemburg. Het begrip 'ome Jan' moet hier niet letterlijk worden genomen. Het gaat om een naamgenoot die van 1310 tot 1346 koning van Bohemen was. Vanwege zijn afkomst uit het Huis Luxemburg heeft hij een ereplaats gekregen bij de entree van de crypte. Het is mij helaas niet gelukt een stukje DNA te bemachtigen. Bij mijn thuiskomst wachtte een derde leuke ervaring. Voor mijn vertrek had ik namelijk opdracht gegeven tot het drukken van het levensboek van mijn geestelijk gehandicapte broer. De boeken stonden mij min of meer bij de voordeur op te wachten. Het is een uitgave geworden van 224 pagina's in kleur op A4 formaat, genaaid en gebonden met een hardcover omslag in kleur en dat alles voor een acceptabele prijs. Het is mijn eerste ervaring geworden met Printing on Demand en dat is mij goed bevallen. Vanwege mijn onbekendheid met deze werkwijze heb ik de eerste oplage tot 10 stuks beperkt, maar dit krijgt zeker een vervolg. Graag vertel ik u bij gelegenheid meer hierover.

Vlak voor de zomervakantie vond in Utrecht de landelijke Algemene Ledenvergadering plaats. Het was een ontspannen en opbouwende bijeenkomst, de eerste onder leiding van onze nieuwe voorzitter Toon van Gestel. Hij slaagde erin iedereen rustig zijn woordje te laten doen en daarop direct adequaat te reageren. De goede sfeer die met de komst van de nieuwe voorzitter is ontstaan, heeft zich al vertaald in het beschikbaar komen van mensen die tot het Hoofdbestuur van de NGV willen toetreden. Ter vergadering konden twee van hen al worden toegelaten. Een derde staat klaar voor het opvullen van de vacature van Marius Krooswijk, die lange tijd met veel toewijding secretaris van de NGV is geweest. Deze positieve ontwikkeling geeft vertrouwen voor de toekomst.

Op de agenda van de landelijke ALV stond een aantal verslagen over het jaar 2013, waaronder het financieel verslag dat was opgesteld onder verantwoordelijkheid van ons afdelingslid Ferd Oorsprong. Hij is nog maar kort actief als landelijke penningmeester, maar het ging hem goed af. De diverse verslagen over 2013 bevatten geen vermeldenswaardige bijzonderheden, behalve dat veel gaande is ter verbetering van de service aan de leden.

Medio april hadden we als afdeling Betuwe onze eigen Algemene Ledenvergadering. Secretaris Jan Middelkoop deed verslag van het wel en wee in 2013, waaronder de omvang van ons ledenbestand, de belangstelling voor onze afdelingsbijeenkomsten, onze activiteiten op Facebook, de vernieuwing van onze homepage op internet, het succes van het maandelijkse genealogisch café en de uitgave van ons blad Aqua Vitae. Penningmeester Ferd Oorsprong kon melden, ondersteund door de kascontrolecommissie, dat we in financiële zin op orde zijn.

Op de ALV hebben we afscheid genomen van bestuurslid Dick van Maren die twee bestuursperiodes het lezingenprogramma heeft samengesteld. Hij had het altijd 'dik voor mekaar' en daarvoor zijn we hem zeer erkentelijk. Ook als collegabestuurder zullen wij zijn plezierige inbreng gaan missen, al was het alleen al voor de zelf gebakken taart die hij meebracht. Gelukkig hebben we een opvolger in de vorm van Annelies van Bronswijk die we de taak van Dick graag toe vertrouwen. Verder hebben we twee afdelingsfunctionarissen kort in het zonnetje gezet vanwege hun gestage inzet, te weten redacteur Joop Kuijntjes en bibliothecaris Peter van Maanen.

Tijdens de ALV kwam de suggestie naar boven om naast de lezingenavonden ook een gezamenlijk uitje te organiseren. Dit idee circuleerde ook al binnen het afdelingsbestuur en is daarom overgenomen. Verderop in Aqua Vitae leest u meer hierover. Daar vindt u ook het lezingenprogramma voor het najaar. Het is weer een mix van onderwerpen, waaronder twee bijdragen door afdelingsleden. Het Bestuur hoopt dat het u aanspreekt en u weer te kunnen verwelkomen op de derde dinsdag van de maand in het gastvrije Regionaal Archief Rivierenland.

Peter van Boheemen
Voorzitter

Lezingenprogramma najaar 2014 afdeling Betuwe

De lezingen vinden plaats op de **derde** dinsdag van de maand in het Regionaal Archief Rivierenland te Tiel, adres J.S. de Jongplein 3. Hoek Papesteeg en Teisterbantlaan. Aanvang van de lezingen is zoals gebruikelijk om 20.00 uur. Zaal open om 19.30.

16 september ***“Ter navolging”, door J. Hogendoorn.***

“Ter Navolging” is een rijksmonument in Tiel. Lang niet alle Tielenaars die zich via de Stationsstraat en de Stationsweg naar het Tielse station spoeden staan (in gedachten) stil bij het feit dat zij dan een uniek Rijksmonument passeren: de uit 1786 daterende begraafplaats "Ter Navolging" die op de hoek met de Lingedijk is gelegen. "Ter Navolging" betekent overigens geen uitnodiging aan de levenden de gestorvenen te volgen! De begraafplaats had een voorbeeldfunctie: omdat men ontdekt had dat het in en rond een kerk begraven onhygiënisch was en werd het buiten de stadsgrenzen begraven gepromoot. De Tielse begraafplaats "ter Navolging" was de eerste in zijn soort in Nederland. Sinds het begraven van Wilhelmina Claszen op 30 december in het stichtingsjaar zijn er ettelijke duizenden personen begraven. Het Noordelijke deel (met minimaal 1.500 maar mogelijk meer dan 2.000 begraven personen) is gelukkig bewaard gebleven terwijl de Zuidelijke deel bovengronds is gesloopt, maar ondergronds goeddeels intact gelaten. De sloop vond plaats in het kader van een wegenplan dat uiteindelijk nooit is gerealiseerd. Niet alleen stichter J.D. van Leeuwen ligt op 'Ter Navolging' begraven, ook zijn er graven en grafmonumenten van tal van andere bekende Tielse familienamen zoals Van Lidth de Jeude, Boudewijn, Kütthe, Van Rappard, Tydeman en tal van graven van minder bekende personen waaronder een admiraal en tal van eertijds bekende Tielse middenstanders. Een speciale plaats wordt ingenomen door het graf van het Burgerweeshuis waar onlangs een steen met namen van daar begraven wezen is geplaatst. Momenteel zijn er vergevorderde plannen de begraafplaats weer in gebruik te gaan nemen. Na deze lezing kijkt u op een andere manier naar begraafplaatsen.”

21 oktober ***“Het vinden van genealogische data op Internet, vanaf start onderzoek t/m maken van een genealogisch familieoverzicht.”, door L. van Kessel.***

“Het vinden van genealogische data op het Internet, m.b.v. logisch proces vanaf start onderzoek t/m maken van genealogisch familieoverzicht.”

Aan de hand van uitleg via een PowerPointpresentatie helpt de spreker u de weg te vinden bij uw speurtocht naar genealogische informatie, getoond door middel van een speciaal proces dat doorlopen wordt met de volgende onderwerpen: introductie, kennisopbouw, primaire bronnen en portals, secundaire bronnen, hulpmiddelen, buitenland, vastleggen gegevens, gegevens verfraaien en zelf publiceren. De heer Van Kessel is secretaris van de HCC-genealogie en geeft regelmatig cursussen genealogie en paleografie en tevens workshops paleografie”.

18 november *“Kwartierstaat uit lijfsbehoud.”, door P. Welling.*

In Aqua Vitae 2014, nummer 1, heeft spreker een artikel geschreven over de ontmoeting met zijn Joodse achterneef n.a.v. een artikel van spreker in Gens Nostra. Van deze achterneef had spreker tal van documenten gekregen om te scannen. Daarbij zaten ook vele uittreksels uit de burgerlijke stand van tal van plaatsen, maar meest Amersfoort, waarmee de vader van de achterneef van spreker in de Tweede Wereldoorlog trachtte te bewijzen, dat hij geen Jood was en alleen met een Jodin was getrouwd. Een gemengd huwelijk betekende in de Tweede Wereldoorlog dat je niet direct aan de beurt was voor deportatie. Van de kant van zijn vrouw is alle familie omgekomen in Auschwitz of Sobibor, alleen zijn vrouw niet.

Aan de hand van documenten wil spreker laten zien welke wegen de vader van zijn achterneef heeft moeten bewandelen om aan te tonen, dat hij geen Jood zou zijn. Hij was dat overigens wel, want zijn moeder kwam uit de bekende Joodse familie Swaab. Het belangrijkste document daarbij was een (valse) verklaring van de gemeente Westdongeradeel, dat velen van zijn voorouders van moederszijde Rooms Katholiek gedoopt zouden zijn.

Spreker heeft destijds over een zelfde onderwerp een artikel geschreven hoe iemand van de familie Von Haeften in Duitsland een zelfde zoektocht begonnen was om aan te tonen dat hij “Arisch” was.

Bestuursmededelingen

1 Algemene Ledenvergadering Afdeling Betuwe

De vergadering is, zoals gebruikelijk, matig bezocht en verliep zonder uitgebreide discussies. Als bestuur vertalen we dit als een blijk van vertrouwen in de gang van zaken binnen onze vereniging.

De goedkeuring van ons financieel verslag en jaarverslag en het positieve verslag van de kascommissie leidde tot decharge voor het gevoerde beleid van het afgelopen jaar. Als bestuur danken wij u voor het in ons gestelde vertrouwen en zullen op de ingeslagen weg voortgaan.

Toch waren er wel een paar belangrijke punten, die het vermelden waard zijn:

1. Dick van Maren stelde zich niet herkiesbaar en Annelies van Bronswijk wil het organiseren van lezingen overnemen. Zij werd unaniem in het bestuur gekozen, kon door autopech echter niet op de vergadering aanwezig zijn.
2. Er zijn twee nieuwe leden voor de kascommissie, die zich beschikbaar hebben gesteld: oud bestuurslid Hans Thien en GN redactielid Maja Westhoff. Het controleren of de uitgaven van de ontvangen contributie inkomsten correct worden weergegeven, is in ons aller belang. De kascommissie is daarmee een belangrijk instrument om het bestuur te controleren.
3. Een voorstel uit de vergadering is het organiseren van een excursie. Genoemd is toen een archief in Duitsland, net over de grens aan de Rijn. Graag horen we of er nog meer suggesties zijn en wie er mogelijk zou willen meegaan. Uw suggesties en interesse voor deelname naar ons mailadres ngvBetuwe@gmail.com. De aanmelding verplicht u tot niets, maar geeft ons wel de indruk over de mogelijke belangstelling. Daarnaast vernemen we graag of er vrijwilligers zijn om deze excursie te organiseren.

2 Algemene Vergadering NGV

Alweer een vergadering die constructief verliep. Het uitstappen van twee leden uit het hoofdbestuur (HB) – de secretaris en een algemeen lid – werd tijdig gecompenseerd door de belangstelling van twee nieuwe leden. Onze eigen penningmeester is tevens penningmeester in het HB en presenteerde zijn eerste financieel verslag en begroting, waarvoor hij gelukkig veel ondersteuning kreeg van een oud penningmeester. Het afgelopen verenigingsjaar hebben we twee klappers gehad: het voorzitterschap is nu in derde hand en dat is nu een verademing. De andere klapper was dat we een nieuwe redactie van GensNostra moesten zoeken. Ook dat is naar onze mening bijzonder goed uitgekapt. Tot dusver alleen maar positieve berichten vernomen over de nieuwe opzet.

3 Nieuwe opzet website NGV.NL, digitalisering en gastschap.

Omdat we nu structureel begonnen zijn met het beschikbaar stellen van onze bestanden op de website van NGV.NL, was een grotere servercapaciteit noodzakelijk. Al die scans vreten natuurlijk schijfruimte en die ruimte was niet meer voldoende beschikbaar. Omdat er bij het omzetten naar een andere server de nodige werkzaamheden aan de website noodzakelijk zijn, is tegelijkertijd begonnen met het aanpassen van de opzet van onze landelijke website. Nieuw is bijvoorbeeld dat de afdelingssites nu in 'stekes' zitten, de zgn. Webstekes. U kunt deze in uw profiel – heeft u dit nog niet, maak het dan z.s.m. aan (vraag zonodig hulp via onze secretaris) – aanpassen. Hierdoor is het bijvoorbeeld mogelijk op de hoogte te blijven van lezingen

bij andere afdelingen. Uw afdelingsagenda wordt dan een regioagenda waarop ook de andere lezingen opduiken.

De digitalisering loopt gesmeerd. Om echter in deze documenten te kunnen zoeken is het nodig dat ze worden 'geïndexeerd'. D.w.z. dat de familienamen uit de documenten in een database worden gezet met een link naar het plaatje van het document. Onze afdeling levert verhoudingsgewijs veel indexeerders (6 op de 93), maar extra hulp wordt op prijs gesteld. U kunt u aanmelden via e-mail bij vcscanbeheer@gmail.com of dolf.houtman@gmail.com. Wilt u eerst eens zien wat het indexeren betekent, kijk dan eens op www.ngv.nl/kenniscentrum/presentaties/presentaties.htm. Met het scannen vergaart u bovendien punten die u kunt gebruiken om bij doorzoeken van de database documenten op te vragen.

Omdat er ook gasten gingen indexeren en via vergaarde punten konden meekijken in de database die alleen voor leden toegankelijk moet zijn, is het gast-gebeuren op de schop gegaan. Een aangemelde gast krijgt nu 6 maanden toegang tot een deel van de website en moet dan kiezen voor een volledig lidmaatschap of beëindigen van de gast status.

4 Facebookpagina Afd.Betuwe

Op 16 juni vorig jaar zijn we begonnen met een facebookpagina. Het doel daarvan is o.a. contact houden met de leden in de stille periode (zomermaanden en december), maar ook interesse wekken bij nietleden van de NGV in het voorzieningsgebied van de afd.Betuwe. Voorheen gebeurde dit met 'Nieuwtjes en Vondsten', die verschenen bij de lezingen. Hiermee zijn we in november 2013 gestopt. Wel zijn alle N&V nog in te zien op onze afdelingsite bij

<http://www.ngv.nl/wwwBET/homepage.php?action=Nieuwtjesenvondsten&site=BET&rams=n>

Inmiddels hebben we op onze facebookpagina meer dan 100 'LIKES' verzameld, d.w.z. dat die LIKERS van elke wijziging automatisch op de hoogte worden gesteld. Heeft u een Twitter account, volg ons (NGV afd.Betuwe of @NGV_BET) dan. Van alle wijzigingen in de facebookpagina worden automatisch tweets gemaakt.

Zelfs in de tijd dat we maar ca. 30 LIKES hadden, waren er toch berichten die door meer dan 100 mensen werden gelezen, met een topper van 169 mensen.

Ook de interesse buiten ons Betuwe gebied is leuk. In Europa van België tot Spanje en wereldwijd van Australië tot Canada, of in geslacht: 39% is vrouw terwijl dat bij ons ledenbestand aanmerkelijk minder is.

Afdelingsuitje

Tijdens de Algemene Ledenvergadering van onze afdeling in april is de suggestie gedaan om naast de lezingenavonden ook eens gezamenlijk op stap te gaan in de vorm van een afdelingsuitje. Ter vergadering zijn enkele mogelijke bestemmingen genoemd. Het Bestuur heeft een en ander op een rijtje gezet en wil u graag de volgende opties voorleggen:

- Een bezoek aan de nieuwe huisvesting van de Historische Kring Kesteren en Omgeving in het Heemkundig Museum in Lienden, gecombineerd met enkele korte presentaties en een gezamenlijke lunch. Dit zou kunnen in de eerste helft van 2015.
- Een bezoek aan het Familiemuseum in Eijsden (Limburg), een gezamenlijke lunch en een bezoek aan een vuursteenmijn onder leiding van een gids die veel kan vertellen over het leven in vroeger tijden. Dit zou kunnen in november, waarbij per trein wordt gereisd tijdens uren met 40% korting (retourtje kost € 26,20 en een enkele reis duurt 2 uur en 20 minuten vanaf station Geldermalsen).
- Een bezoek aan een archiefdienst in Kleve (Dld), waarbij we per auto carpoolen
- Een kijkje achter de schermen bij het Centraal Bureau voor Genealogie in Den Haag, een gezamenlijke lunch en een bezoek aan een tweede object zoals bijvoorbeeld de Koninklijke Bibliotheek. Dit zou kunnen in november, waarbij per trein wordt gereisd (retourtje kost €17,40 en een enkele reis duurt 1 uur en 15 minuten vanaf station Geldermalsen).

De kosten zullen naast reiskosten bestaan uit koffiekosten, lunchkosten en entreegelden. Daar staat tegenover, dat de begroting van onze afdeling een bijdrage in deze kosten toestaat.

Op de lezingenavond in september zal het Bestuur deze mogelijkheden (en een eventueel nagekomen suggestie) aan u voorleggen en zal bij voldoende animo een keuze inclusief mogelijke datum worden voorgesteld.

Gezamenlijk naar Famillement in Leiden

Op 8 oktober 2014 vindt in de Hooglandse Kerk in Leiden het grote familiegeschiedenisevenement Famillement plaats. Het wordt georganiseerd door Erfgoed Leiden en Omstreken (voorheen Regionaal Archief Leiden) en het Centraal Bureau voor Genealogie (CBG).

Het nieuws over de wording van Famillement 2014 kan gevolgd worden op www.famillement.nl.

Op de lezingenavond in september komt het Bestuur hierop terug en volgt nader nieuws per mail.

Huishoudende manspersonen in de Tielerwaard anno 1645

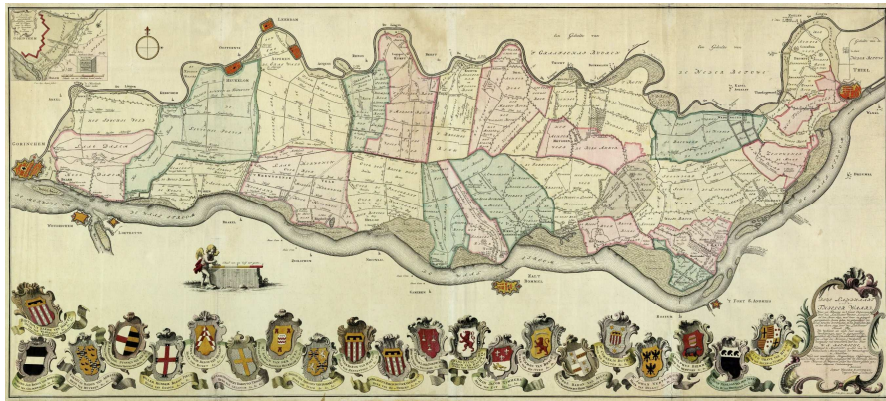
Marco Schelling

Inleiding

In het Gelders Archief is onder nummer 0439-693 (Stukken betreffende het ambtmanschap van Bartolt van Gent van Bommel en de Tieler- en Bommelwaarden en als gecommiteerde ter Staten-Generaal) een uitvoerig archief te vinden van het ambtmanschap van Barthold van Gent. In dit archief is een omslag te vinden waarin een twintigtal losse bladen zitten. Op deze vellen zijn lijsten geschreven van 'huishoudende manspersonen'. Dit wil zeggen: van elk huishouden de naam van het mannelijke gezinshoofd.

Dit is voor zover bekend een nog relatief onbekende bron, waardoor het waardevol is om deze bron in transcriptvorm te delen met anderen.

Het beschreven gebied omvat de Tielerwaard, waarvan Barthold van Gent onder andere ambtman was. Van de volgende dorpen is een opgave gevonden: Dalem, Deil, Drumpt (met Passewaaïj), Enspijk, Est, Gellicum, Haaften, Heesselt, Hellouw, Herwijnen, Hier en Neerijnen, Malsen, Meteren, Ophemert, Rumpt, Tuil, Varik, Vuren, Zennewijnen. Het enige ontbrekende dorp is: Wadenoijen.

De aanleiding voor het opstellen van deze lijsten was een brief (instructie) die de ambtman op 4 februari 1645 aan de dorpsbestuurders deed toekomen. De dorpsbestuurders hebben vervolgens antwoord gestuurd, hoewel niet allen binnen de voorgeschreven drie weken gereageerd hebben.

De reden waarom de ambtman deze lijst noodzakelijk achtte is niet duidelijk, maar het is waarschijnlijk dat het te maken heeft met het naderende einde van de tachtigjarige

oorlog. Barthold van Gent was namelijk afgevaardigde namens Gelderland tijdens de aanloop naar de Vrede van Munster (1648).

Verantwoording

De dorpen zijn alfabetisch gerangschikt. Het transcript wordt voorafgegaan door de instructie die de ambtman opgesteld had.

Op sommige punten zijn voetnoten opgenomen ter verantwoording of verklaring.

Afkortingen zijn zo mogelijk tussen rechte haken uitgeschr[even].

Elke horizontale streep geeft het begin van een nieuwe bladzijde weer.

Dit transcript is gecontroleerd en gecorrigeerd door Freek van Toor en Peter van Maanen.

Instructie

Aen samentlicke dorpen in Tielreweert

Eersame vrome gunstige vrienden

Uit speciale last ende tot dienst van deser Lantschaps hoger overheijt zal opgenomen werden het eigentlick getal van alle inwoonders in Tielreweert manspersonen zijnde ende huijshoudende, uijtgesondert vrouwen, kijnderen ende dienstboden tzamen in een huijs wonende, is daeromme in naeme ende uijt last als boven mijn gesinnen ende Amptshalven ernstich bevel dat ghijluiden preciselick binnen den tijt van drie weecken naer ontfanck deses sult maecken pertinante ende oprechte aenteijckeninge, ende schriftelick vervatten die namen van alle huijshoudende manspersonen uijtgesundert vrouwen, kijnderen ende dienstboden als voorschreven t'samen in een huijs woonende die in het district van u.l[ieden] dorp of heerlicheijt tegenwoordich werden bevonden, dan sullen hier onder mede gecomprehendeert werden alle jonge gesellen die selfs huijshouden off wel bij anderen inwoonen, sich met arbeijden off andersins generende, gelijk dese ende die selve last aen alle andere respectie dorperen ende Heerlicheneden van geheel Tielreweert mede is gegeven, ende die opteijckeninge soo als voorschreven geschiet zijnde aanstonts binnen voors[chreven] tijt onder u.l[ieden] handteijckeninge aen mij overleveren, sonder te verswijgen eenige naemen van wal qualiteit, off conditie zij oock souden mogen zijn, als alleen vrouwen, kijnderen ende dienstboden als voorschreven met expresse waerschouwinge dat u.l[ieden] die aenteijckeninge soo als voors[chreven] te doen alle tijt, des noot zijnde, onder solemnelen eede sult hebben te bevestigen, op pene van hondert goude realen mit parate executie te verhalen tegen die personen ende goederen van allen die in gebreck zullen blijven den last soo als voorschreven preciselick te naecomen, dewijl voor den dienst vant lant bevonden is sulcx te behooren, daer naer een ijder sich zal hebben te richten, mit bevelinge Godts in Bommel den [niet ingevuld]

U l[ieden] gunstige vrundt

Dalem

Mijn Heer

Uw schrijvens van 4 februarij lestleden is ons behandicht, ende is dienvolgens aenteijckeninge gedaen van alle manspersonen die bevonden sijn woonachtich te weesen in het district der heerlijkh[eij]t Dalem, welcke aenteijckeninge oprecht is gedaen ende werd d'selve hier neffens aen u wel. Ed. toegesonden, met bevelingen in beschermingh van God Almacht, en sullen blijven.

Mijn Heer!

Wel. Ed. Dienaer ende vrunden
Dijckgraeff ende heemraden der
Heerlicheijd Dalem
Ter ordonnantie der selven
T. van Wevelinchoven
1645

Gorinchem den 6 maart/24 februari 1645

Aenteijckeninge van alle manspersonen die woonachtich ende huijshoudende sijn inde heerlicheijd van Dalem, als mede jonge gesellen die selfs huijshouden, ofte bij andere inwooners. De soldaten onder de compagnie van den heere Drost tot Gorinchem liggende ter wacht of de redoutes in Hooch Dalem, en sijn daer niet in begrepen.

Jan op 't veer
Jacob Willemsz
Cornelis Peetersz
Handrick Aertsz
Arien Ariensz
Handrick Isbrantsz
Gooijert Jansz
Willem Rocusz
Ruth Roelofsz
Bogert Jaspersz
Bastiaen Ariensz
Geerit Hermensz
Aelbert Joosten
Jan Rutten
Gijsbert Meesen
Jeuriensz

Gijsbert Peetersz
Jan Bernsz
Cornelis Aertsz Stavast
Jan Euwitsz
Claes Marcelisz
Pieter Jaspersz bogert
Tonis Jacobsz
Hermen Kauspeck
Peeter Jansz
Jan van Hamborch
Jacob den Braeber
Tonis Jansz
Willem Henricksz

De bovenstaende aenteijckeninge is gedaen bij mij als secretaris der voorschreven heerlicheijd Dalem in 't bijwesen van Peter van Erp ende Jacob kien schepenen der selver heerlicheijd, op den vijftiende februarij xvi^c vijf enveertich stilo veteri¹⁾ ende in kennisse der waarheid is bij dese bij de voorschreven twee schepenen ende mij ondertekent.

Pieter van Erp Jacob Kien
De Jonghen 1645
T. van Wevelinchoven
Als secretaris der heerl[ijkheid] Dalem 1645

Deil

Aenteijckeninge van getal d'Inwoonders dorps Deijll, die huijshoudens meede onder begrepen, de jongesellen die met haer moeders die weduwe sijn huijsheldende, voorts van wat qualiteit of conditie volgens op de messive ons van den Heeren Amptman van Bomell, Tieler- en Bommelreweerden en ons toe gesonden is, als volgt	Jan Sarren Thoomas Woutersz Jan Woutersz Ott Arijensz Willim Sebastijansz Cornelis van Alst Ghijsbert Jansz Willim Pelgromsz Gert Meliss Dirck Goossen Dirck Geritsz Anthonis Sebastijansz Versteegh Cornelis Brouwers Hermen Geritsz Jan Jansz Davits Dirck Ghijsbertsz
Men Heer van Bulckensteijn Jonker Merthijn van Haeften Peter Jansz Bulckerhoeff Bernt Willemsz Bull Hermen den Coornmuller Lambert Sebastijansz de Jong Handrick Jansz Oolij	

Gerit Geurtsz de Goijer
Seger Stevensz
Jan Geritsz
Dirck Jansz Brouwers

Wouter Handricksz	Isack Abrahamsz
Baet Guertsz Smit	Huijbert de Veerman
Johan de Gaeij	Bernt Cornelisz
Willim Aertsz Valcken	Arijen Geritsz timmerman
Dirck Guertsz de Goijer	Anthonis Hermansz Cuijper
Peter Jansz van Ham	Claes Jansz decker
Steven Geritsz	Joost Cornelisz
Jacob Willimsz van Laens	Anthonis van Ham
Merten Dircksz	Aert Handricksz
Davit Jansz	Willim Geritsz
Jacob Jansz	Willim Anthonisz
Evert Berntsz	Willim Ernestus
Abraham van Wachem	Jacob Mattheusz
Peter Guertsz de Goijer	Claes Pelgromsz

Herman Cornelisz Cievit
Jan Joosten
Aert Jacobsz
Lambert Sebastijanz
Huijgh Ghijsbertsz

Aldus gedaen op den 24^e februarij 1644 ter cuertach²⁾ der buermeesters van verleeden jaer neffens den buermeesters inder tijt onderschreven, tot waeren oirconde bij haeren ondertijckent als voorgenoemd,

Willim Ghijsbertsz³⁾ als
Buermeester inder tijt des
Dorps Deijll met zijn eijgen
handt gestelt

Me present schoolmeester tot
Deijll
G. Hanricksz van Holt

Peter Aertsz Valcken

Drumpt (met Passewaaij)

Aenteckeningh van de huijshoudende paersonnen teghen wordich bijnnen Drumpt woenachtich

Eerstelijck	Op de Paeswaeij
Joncker Van Raesvelt	Onder Drumpt
Aert Willemsz Scholtis	
Guert Guertsz buermr.	Cornelis Handricksz
Jan Otten	Willem Handricksz
Cornelis Tijssen	Cornelis Aertsz
Aert Willemsz Wert In het duijster	Oth Aertsz
steghije	Jan Gerritsz stroeijdecker
Guert Jansz olt over de tachtentich jaren	Bartelt Joosten
Jan Jansz	Guert Segersz
Cornelis Petersz	Noch een jonckman genampt Tonis
Rom Aertsz	Willemsz wont bij Oth Aertsz in
Tijs Aertsz	Noch een jonckman genaemd Tonis
Jan Willemsz	Geritsz & wont bij Tijs Aertsz in.
Peter Arijssen schutter	
met eenen arm	
Gisbert Aertsz	

Dit zijn alle de paersonnen die teggenwordich in Drumpt woenen & bij ons onderschreven aen geteckent bij onse beste kennisse & wettenschap & wille oock wel met edie verclaren dat daer gheen in wonders meer & zijn Aert Willemsz scholtis tot Drumpt

Enspijk

Aenteijckeninge van soo veel manspersoone binnen Eijnspick woonachtigh sijn & huijshouden als volgt Eerstelijck
Jan Tijssen, Coenraet Aertse, Otto Cornelisz, Willem Petersz, Tonis Willemsz, Jacop Aertsz, Hermen Jansz van Est, Tonis Cornelisz Keij, Geurt Peetersz, Huijbert Jansz, Huijch van Oever, Peeter Arijensz Buijs?, Jan Jans Lijnden, Jas Lauwerenz schoolmester, Handrick Hanricksz, Tobijas Jansz, Cornelis Handricksz, Hermen Peetersz, Gijsbert Jansz, Daem Corstensz, Jan Hermensz, Coenraet Willemsz Herberen Cornelisz, Herberen Jansz, Jan Jansz de Wijs, Peeter van Meurs, Dirck Hermansz Sluijmer, Hermen van Oever, Handrick Berntsz, Dirck Handricksz, Peeter Cornelisz, Jan Jansz, Arijen Aertsz, Ijsaack Willemsz, Jan Peetersz, Jan Maesen watermuller, Jan van Ham een out man, Cornelis Jansz een out man, Handrick Dircksz een out man, Aert Handricksz een out man, Dirck Elissen een schamel man die heeft niet dan hij van de

goede luidje haelt & Jacop Jansz Sanger⁴⁾ die heeft oock niet verclaeren wij scholtus & buermeesters ende dat wij desen op recht allen te maell binnen Eijnspick sijnde huijshoudenden aengeteijckend hebben & oock met haer hantwerck geneerende sijn oirconct bij ons onderteijckent opten 24 februarij 1645

Jan Tijssen Schoudt | Huijch van Oever
In mijn present
Dirck Hermansz gen[aa]m]pt
Schluymer secretaris tot
Eijnspick
1645

Est

De verschrijvinge des ed[ele] Heers Amptmans van Bommel Tielre ende Bommelreweerd etc. wegens het getal van onse inwoonders des dorps Est sampt ende bijsonder

Eerstelijck⁵⁾

Frans Gijsbersz	Jan Dircksz brouwer
Dirck Willemsz	Zacharijas Jansz
Dirck Hendricksz	Cornelis Lammertsz
Aelbert Mertensz	Sijepert Sijmons
Fredrick Koenraetsz	Aert Jansz
Dirck Reijnertsz	Peter Jansz schout
Dirck Dircksz	Jan Petersz
Imert Jansz	Thonis Petersz
Gerit Cornelisz Berger	Sijmon Dircksz
Segeer den Meulenaer	Den Sec[retari]s
Jan Huijbertsz raeijmaker	
Thonis den Smit	Hier bij vier persoonen stock out ende creupel
Jan Huijbertsz scheijmaker	
Willem Jansz weert	Noch een jonckman die godt de heer gevisenteert heeft ⁶⁾
Jan Huijbertsz snijder	
Herbert Thonis	
Geurt de raeijmaker	
Sigger Sijbrantsz	
Abram Winderlingh	
Lammert Hermansz	
Claes Cornelisz	
Jan Geurtsz	
Steven Paulusz	
Roelof Jansz	

Engelbart Aelbersz
Hendrick Dircksz

Dit boven geschrevene ter hogter kennisse van nabuer tot nabuer aengeteijckt egeen uijtgesondert oorkondt ons eigen hant opten 8 februarij 1645

Dit merck gestelt bij | Dit merck gestelt
Peter Jansz schout | bij Sijepert Sijmons

Me present Bartholomeus
Jansz secr[etari]s tot
Est

Gellicum

Optijckeninge van manspersoonen
gedaen bij Schout & Buermeesters tot
Gellicom opten 8^e Martij 1645
& dat uijt last van den Heer
Amptman tot Bommel Thiel-
re & Bommelreweerden

Eerstelijck die boven de 60 jaeren out sijn
Gijsbert Jansz pol out omtrent 82 jaeren
Harmen Gijsbertsz van Gameren out omtrent 75 jaeren
Gijsbert Roelofsz hackert out omtrent 72 jaeren
Gerrit Roelofsz hackert out omtrent 68 jaeren
Aert Jansz out omtrent 72 jaeren
Willem Jansz hackert out omtrent 65 jaeren
Gijsbert Willemsz out omtrent 63 jaeren
Jan Gijsbertsz pol out omtrent 64 jaeren
Aert Petersz
Roelof Gerritsz hackert
Gerrit Hendricxe
Willem Willemsz Holl
Willem Huijbertsz
Jan Jansz poll
Willem Willemsz
IJsbrant Willemsz
Claes Gerritsz

Arien Jansz out omtrent 64 jaeren
Jan Joostensz
Jasper Coenen

Huijbert Willemsz
Arien Jansz van Gameren
Thonis Roeloffsz
Folleken Aelbertsz
Jan Courten
Wessel Aertsz
Corn[elis] Petersz
Corn[elis] Herbertsz
Thonis Thomasz
Hendrick Claesz
Jan Hermansz
Leendert Harmansz
Arien Hendricxe
Harman Woutersz van Versevelt
Jan Gijsbertsz van Herwijnen

Bij mij als Secretaris uijt last van schout & buermeesters tot Gellicom

w.s. Barbet 3/8 f 1645

Haften

Lijste ende Aenteijckeninge der Ingesetenen des dorps Haften, volgens den last en Aentschrijvens van mijn heer den Amptman

Cornelis Hermens
Jan Weijndericksz
Arien Bijlen
Jan Doncker: vertreckt op thoecomende majj metter woen van hier naar Neerijnen.
Jan Hendricksz
Huijbert Willemsz
Jasper Hendricksz
Otto Cornelissen
Steven Alaertsz gemeijn lants timmerman
Jan Dircksz Rinck
Jan Hendricksz Clerck
Cornelis Steesen
Jan Cornelissen
Jan de backer
Mester Merten, den schoolmester ende is sieckelick ende meesten tijt bedlegerich
Gijsbert Jansen kibeke
Arien Cornelissen

Walraven Jansen

den schutter Gijsbert Jansen
Albert Willems
Hendrick Jansen van Werdenburch
Lambert Dircksz
Walraven van Malburg
Arien Ariensz
Arien Weijndericksz
Hendrick Jansen op den Esch
Hendrick Jacobsz den water mulder
Hendrick Hendericksz
Gerardt Jurriensz
Pieter Ariensz
Jan Vonck, een out mannecken ende woont int manhuijs
Pieter Dircksz Roock
Gompert Willemsz
Floris Willemsz
Jan Egbertsz
Hendrick Cornelissen
Pieter Willemsz
Jan van Dusseldorp
Gijsbert van Rossem
Isaccus Moringius predickant
Dirck Jansen
Weijnderick Jansen
Andries den wever
Jacob Meijer
Thuenis Dircksz Vaders
Wauter Ariensz van der Dussen

Pieter Leendertsz
Pieter Carele
Guert Steesen
Pieter Thijsen
Thuenis Hermensz
Pieter Aertsz
Huijbert Jansen
Claes Pietersz Meijdam
Albert Gijsbertsz met sijn schoenvader Jan Huijbertsz een heel out man
Ruttier Willemsz
Thuenis Cornelissen
Hendrick Cornelissen, een heel out man
Willem Aertsz
Arien Jan Steesen
Jan Lambertsz

Hendrick Vos, des gemeijn lants smit
Balthus Pietersz
Christoffel Aertsz
Otto Rutters, een heel out man
Joost Jacobsz
Diderick Weijndericksz
Floris Hendricksz
Cornelis Joosten, den corn mulder
Jonas, de lijntdreijer

het eerste folio

coppen
- 17 –
- 29 –
- 25 –

tSaemen 71 coppen

Hermen Leendertsz constabel alhier woenachtigh en heeft sijn guarnisoen opt fort van Sint Andries.

Dirck Weijndrickxz

Walraven van Malburch schout tot haeften
Buerm[eeste]r in [der] tijt

Heesselt

Ingesetenen van Heessel anno 1645 den 26 februarij aengetogen soo die aldaer tegenwoordich woenachtich sijn⁷⁾.

Aelbert Handricksen
Geraert Matheusen
Cornelis Gijsbertsen
Claes Geritsen decker
Jan Stevensen
Hanrick Stevensen
Joost Willemsen Vermuelen oudt 70 jaeren
Derick Sandersen
Hanrick Hanrick Lenertsen
Jacob van Dieden oudt bijde⁸⁾ 60 jaeren
Peter Petersen
Derck Melissen oudt int 60 jaer
Jacob Claessen van Begen
Arien Joosten clompmaker ende sijnen
soen Joost Ariensen in een huijs woenende en met malcander

een taefel gebruijkende
Samen 14 man⁹⁾

Sijn dese 3 volgende daer noch corts comen woenen hebbende koe noch calff noch hebbe goet sulcks datse lichtelijck wederom comen elders vertrecken.

Tuenis den schoeopper sijnde geweest soldaet
Jan Roeloeffsen mercktschipper tot Varick
Hermen Dericksen aerbeits man
Den schoolmeester mr. Hendrick Jacobsen is een oudt man

Hellouw

Aenteckenenghe vande persoonen ende ingesetenen der heerlijkheijt Hellou inde jaeren 1645¹⁰⁾

Jacop Sente Bouman
Davit Handrickse van Hoeije
Merten Cornelisse
Roelof Willemse
Jan Tomissen
Gerrit Jansen Seu
Dijvert Cornelissen
Arijen Jansen de Rou
Lammert Claessen
Tonis Willemsen Donckers
Jasper Handricksen
Gerrit Cornelisse
Dirck Francken
Jan Jansen smit
Jan Jansen Hattem
Jan Lammersen
Jan Daemen
Gerrit Daemen
Cornelis Jansen van Ham
Gerrit Claessen
Geurt Jansen
Cornelis Jansen Gidts
Tomis Huighen
Dirck Corstense

Dit alles gedaen bij schoudt bergemeijsters ende gericht's naebuere[n] opten 26 februarij 1645.

Herwijnen

Aenteijckeninge van alle inwoonders die haer eigen profijdt doen s dorps Herwijnen op huijden den deesen 22 februarij anno 164¹¹⁾.

Willem Jansz de Jongh	Huijbert Ariensz	Jan Thomasz
Cornelis Mertensz	Hermen Jacopsz	Jan Diercksz
Jan Teunisz	Brant Raeijersz	Evert Jansz
Aert Heijmons	Gijsbert Aertsz	Dierck Willemsz
Roeloff Peeter	Oloff Oloffsz	Dierck Raeijersz
Aert Hell	Jan de Rouwe	Jan Mertensz Sterck
Aert Jacopsz	Laurens Geeritsz	Aert Jacopsz
Jacop Jansz	Hermen Salomonsz	Cornelis Hendricksz
Jan van Elst	Merten Adriaensz de	Schats
Merten van Arendonck	Jongh	Willem de Widt
Engbert Ariensz	Cornelis Cortensz	Oloff Lammertsz
Arien Lambertse	Boudewijn van den	Aert Poldermans
Geurt Jansz Clodder	Velden	Arien Jansz timmerman
Willem Aertsz	Gijsbert Jansz	Jacop Ariensz
Alert Jansz	Leenaert den weever	Abraham Gijsbertsz
Gijsbert Sijmons	Walraven Fransz	Peeter Thomasz
Geerit Thonisz	Cornelis Hendricksz	Jan Aertsz
Dierck Jansz van Oyen	Aert Anthonisz	Geurt Alerts
Aert Jansz Mus	Roeloff Eeden	Engbert Claesz
Geerit Geeritsz	Dierck den smidt	Bartel Geurtsz
Gijsbert Rutgers	Arien Evertsz	Jeurien Fredericksz
Thonis Jansz van Oyen	Jan Ariensz smidt	Berndt Geeritsz
Joost de Haen	Splinter Jansz	Peeter Hulst
Thonis Geerits	Aert Loodewijckx	Aert Woutersz
Cornelis de Haen	Wouter Herberens	Geerit Ariense
Cornelis Jan Dieriksz	Cornelis Geeritsz	Nootboom
Peeter Rutgers	Dierick Jansz smeyke	Thomas Peeboom
Jan Geeritsz	Arien Ariensz de Jongh	Geerit Hermensz
Jacop Sanders	Fees Aertsz	Willem Berntsz
Geerit Lauwen	Gijsbert Ariensz	Hendrick Bloem
Arien Willemsz	Lambert Aertsz	Huijch Peetersz
Peeter Geeritsz	Wouter Ariensz	
Oth van Tuijll	Huijbert Davidtsz	Ter ordonantie van
Jacop Hermensz	Jan Davidtsz	schoudt ende
Hendrick Sijmons	Sander Diercksz	buurmeesters Merten
Jan Claesz metselaer		Adriaens de Jongh

Hier¹²⁾ en Neerijnen

Door belastinge van aenschrijvens van den heere amptman over Bommel Tielre ende Bommelreweerden is door scholt buurmeesters van Hier ende Neerijnen aenteijckeninge gedaen van alle huijsgesinne die huijshouden sijn wt ijder huijs een manspersoon tot Hier ende Neerijnen sijnde, om die aen heere amptman te over te leveren.

Item Cornelis Willemsz	Thonis Petersz Ruijter
Cornelis Joostensz	Peter Aertsz aen[den] Heuvel
Flooris Herbertz	Hendrick Aertsz decker
Rijck de With	Jan Aertsz aen[den] Heuvel
Cornelis Lamb[erts]	Gerrit den koiyman
Lamb[ert] Jacopsz	Thonis Robben
Handrick Ariensz	Hendrick Hendrixsz
Arien Dirxsz	Jan Handrixsz
Jan Ariensz Hol	Dirck Aelbertsz
Arien Maxus	Pauwelus Gerritsz
Dirck Dirxsz t[e] nerijnen	Jan Kaerlen
Cornelis de Wit	Geerit Melisz
Gijsbert de Wit	Willem Jansz aen[den] Coelit
Jacob Flooren	Laurens opte Meijr
Ot Petersz	Peter Aertsz Brock
Sander Jansz Jongbloet	Jan Melisz
Aert Willemsz scholt	Gijsbert Jansz Drijver
Arndt Mesteker	Huijbert Handrixsz
Wilm Jansz van Driel	Jan Walravensz
Gijsbert Jansz van Driel	Jan Pelgrumsz
Willem Ariensz Hol	Thonis Kaerllen
Willem Laurensz	Arien Aertsz
Roelof Berntsz	Handrick Kaerlen
Wouter de Wit	Peter Jansz
	Bernt Handrixsz
	Dirck Dirxsz tot Hier

Wilm Petersz buermeester	Handrick Lenertsz schipper
Aert Jansz van Driel	Gerit Wilmsz schipper
Jan Jansz van Driel	Jan Jansz Sul
Thonis Petersz tot Hier	Gerrit Cornelisz
Gijsbert Gerritsz	Peter IJssendorn schutter
Jan Jansz de Wael	Den schoolmeester tot Nerijnen
Tijs Tijz snijder	Laurensijus ¹³⁾ predekant
Peter Leenertsz	Den schoolmeester tot Hier

Wouter Dirxsz
Geerlif Kuijndertsz
Dirck Petersz smit
Peter Claesz
Jan Jansz aent gasthuijs
Gerrit Gerritsz
Merten Hammeke schipper
Lamb[ert] Gijsbertsz
Jan Cornelisz Boelert
Willem Sijmensz
Cornelis Ariensz
Cornelis Claesz
Gerit Jansz vergeer
Jan Dirxsz schutter
Geerlif Ariensz
Melis Huijgen
Peter Mertens secre[tari]s een
alt gebrekel[ijk] onvermoge man

Jan Fransz
Jacob sluijsman
Olof de smit
Jan de Raijmaker
Dese voorschreven sijn aude ende
onvermogene personen.

Aert Willemsen Scholt
tot Hier ende Nerijnen
1645
Willem Peetersen buermester
tot Hier

Bij mij Peter Mertensz
Secretaris tot Hier ende Nerijnen
1645

Malsen

Aenteckeninge gedaen op den 24 dach februarij 1645 uijt last van de heer ambtman van
naemen van manpersoenen die hier voolgen¹⁴⁾

De schoudt Aelbert Crijn Vreem
Gerrit Machusz
Seeger Geratsz
Willem Handericksz
Gijsbert Peetersz
Gijsbert Cornelisz
Dierck Crijne Vreem
Wouter Jansz Kruijff
Jan Peetersz
Gijsbert Jansz
Jacob Geratsz
Jan Geurtsz

Steeven Willemsz
Willem Aellertsz Hack
Dierck Hermansz smit
Goossen Cornelisz van Stenis
Cornelis Arijens Hoeck
Anthonis Cornelis van Stenis
Claes Reijersz
Mathijs Jans
Jan Woutersz
Claes Jansz
Steeven Handricksz
Peeter Arijensz muller

Gijsbert Willemsz
Franck Cornelis
Frans Maessen
Guert Jansz
Jan Jansz
Jasper Peetersz
Gijsbert Loeijen
Lambert de snijder
Aelbert Cornelis
Peeter Cornelis
Handrick Jansz weever
Dierck Sijmons
Peeter Diercksz
Claes Jaspers
Jan Cornelis
Gijsbert Diercksz
Jan Diercksz
Goosen Berntsz
Cornelis Aerijensz van Zijll
Aerijen Gerartsz Raemacker
Aert Geritsz op de Donner
Aert Berntsz met sijn swaeger Handrick
Jans wonnende in een huijs
Jan Jacobsz
Cornelis Gerits Hack
Pieter Handricksz
Wessell Berntsz
Gerit Seegersz
Arijen Hoeck met Helleger Jansz
wonende in een huijs
Gerit Jan schipper
Gerit Stesen decker

Aert Geratsz timmerman
Gijsbert Anthonis met sijn broeder Art
Anthonis wonnende in een huijs
Jan Jansz & Sander Bernts wonnende in
een huijs
Maerselis Jansz
Jan Arijensz
Cornelis Aerijensz
Dierck Woutersz
Jacob Handricksz
Willem Jansz
Willem Jaspersz
Dierck Goossens
Reijer Fieren
Jan Diercksz in de Voetacker
Reijer Jansz
Jan Geritsz snijder wonnende bij sijn
moeder in een huijs
Willem de Gues schoelaper

Dit voorgeschreven is met schout &
buermeesters op de 24 dach febr. Anno
1645 aengeteekent soodat bij haer
kennis & weetenschap niet better &
wethen dat daer niemant voor bij sijn
gegaen wie dat sijn mocht soude oude
luijde cruepelle & somslaeps luijde in
alles vermoogens uijt schrijvens van de
heer amptman

Oorcondt beteejent gedaen

Aelbert Krijnen Vereem
Scholtus tot Malsen
1645

Dit merck
is gestelt
bij Jan Peetersz
als buerm[eester]
Gijsbert Peters

Meteren

Sekeren Aenteijckeninge gehouden bij schout buermeesters ende naebuere des dorps Metteren door last en aenschrijvens des edel heer amptman van alle getall der inwonderen voorschreven die alle derpslasten swarenheit ende Clerke geslaegh volgen ende onder werpen sijn¹⁵⁾ / gedaen op den 19 februarij anno 1645 oude stijllo

Eerstelijck alsvolcht

Jonker Melg. Van Meteren
De predecant
Cornelis Handricks scholtus
Lambert Cornelissen
Jan Mellisen
Thonis Dijercksen
Handrick Andriesen
Mijncus Handricksen
Matheus Mellisen
Jan Arijaensz Goumerijaen
Folker Handricksz
Cornelis Geraertsen
Joost Geraertsen
Otto Aelbertsen
Handrick Kluijt
Herman Cornelis Stenis
Meus Meijndertse
Dierck Jansen de Wijt
Thonis Woutersen
Rutger Mathijsen
Jan Jansen
Jan Dijercksen
Jan Jaspersen
Jan Jansen Koedam
Geraert Ha[ndrick] Diercksen
Herman Ghijsbertsen
Dierck Evertsen
Jan Peetersz
Handrick Peetersz
Jacop Jansen
Claes Tijssen

Jaecop Pelgromsen
Peeter Gerrijtsen

Cornelis Jansen
Berndt Aerdtzen
Lendert Cornelisz
Handrick Jansen
Aelbert Cornelissen
Dierck Jansen
Handrick Aerijaensz
Berndt Stevensen
Dierck Diercksen
Jaecop Bartels
Cornelis Aerdtzen
Handrick Koenen
Albert Koenen
Joost Geraertsen
Willem Aerdtzen Hack
Handrick Geraertsen
Geraert Ha[ndrick] Tijssen
Sweer Handricksen
Willem Lendertzen

Cornelis Henricksen scholtus
Herman Cornelisz van Stenis
Dominicus Hendricksen
Lambert Cornelissen
Jan Melsen

Ophemert

Op aenschrijven van den heeren Amptman hebben Wouter Claesz scholtus Guert Jansz & Arijen Huijbertsz buermeesters in den dorpe Ophemert opten 18^e Februarij 1645 doen aenteijckenen de namen van alle huijshoudende nabuerschap tot Ophemert woonachtich gelijk hiernagenoemt ende aengeteijckent staen.

Eerstelick¹⁶⁾
Gerit Jansz inde Abdij
Gerit Jordensz Vinck
Jan Otten de Bie
Gerit Jansz opte Mastmeulen

Aert Geritsz
Jan Huijbertsz
Jan Aelbertsz de Bie
Jacop Geritsz Cock

Jan Huijbertsz van Kel
Jan Aelbertsz Schalbijter
Jan Berntsz
Wouter Claesz
Jacop Willemsz
Claes Jansen wever
Willem Jansz
Dierck Geritsz
Gerit Hermensen
Gijsbert Jansz de Ridder

Gijsbert Aertsz
Huijbert Cornelisz van Kel door
ouderdom onbequaem
Arijen Huijbertsz
Gerit Arijensen door ouderdom
onbequaem
Aert Jansen
Arijen Huijbertsz van Everdinge
Claes Diercksz
Evert Jansz
Aert Aelbertsz de Bie
Mester Casper
Dierck Formijn
Willem Geritsz
Hendrick Tonisz
Huijbert Aertsz
Lowijs de Hotte door ouderdom
onbequam
Reijnier Geritsz van Deurn
Hendrick Saren
Gerit Maesz gansch inpotent
Peter Dircksz
Hendrick Aelbertsz de Bie
Cornelis Willemsz
Hermen Stevens Verbeeck
Peter Arijensz

Jan Goosz
Casper Evertsz
Jan Hermensz Guijlicker
Bernt Aertsz
Melis Elbertsz
Jan Aertsz Brock
Aert Geritsz van Deurn innocent
Aert Hermensz Guijlicker
Jan Aertsz van Os
Jan Jansz van Os
Huijbert Willemsz
Willem Jansen wever
Hendrick Geritsz van Mirlo
Hendrick Tonisz Verweij
Cornelis Jansz
Lambert Lambertsz
Jan Jansz wever
Aert Berntsz
Evert Petersz
Gerit Aertsz van Os
Tomas Petersz
Jan Diercksz van Dieden
Hendrick Aertsz van Os
Ott Geritsz
Martijn Coenraets
Hermen Berntsz
Gerit Petersz
Jan Wemmers

Verclaren wij ondergeschreven schout ende buermeesters tot Ophemert dat alle die namen van onse nabuerschap soo twesen belooff is hier voor gespecificeert staen & hebben desen toircondt dit met onse eijgen handt onderteijckent opte dach & datum als boven

Wouter Claessen Dit is Evert Jansz buermeester
Schout tot Ophemert zijn hantmerckt
1645

In kennisse mij Jan Huijbertsz
Secretaris tot Ophemert
1645

Opijnen

Dese volgende zijn alsulcke woonachtige persoonen als volgens aenschrijvens ons van den Heere Amptman is gelast op lijste over te leveren over onsen dorpe Opijnen dese aenteijckeninge geschiet den 4 mert 1645.

Eerstelick Aelbert Dircksz	Jan Gheeritsz
Geeritt Claesz	Hendrick Garitsz
Matthijs Aertsz	Ghijsbert Jansz
Aerien Hendricksz	Dirck Cornelisz
Jan Hendricksz	Evert Jansz
Jan Eversz Ram	Jacop Cornelisz Keij
Toenis Goversz	Leenert Driesz
Lambert Cornelisz	Thielen Jansz
Geeritt Dircksz	Hendrick Cornelisz
Dirck Hendricksz	Jan Jansz Sluijmer
Jacop Dircksz	
Cornelis Jansz de With	Dese zijn alsulcke inwoonderen onses
Corstiaen Cornelisz de With	dorps Opijnen als ons is gelast als
Lambert Toenisz	boven geschreven en is ter ordonnantie
Jan Bosch	van schout en buermeesters dese
Dirck Willemsz	beteeckent bij mij onderschreven
Jan Michielsz	secretaris op dato voornoemd
Roelof Aeriensz	
Jan Aeriensz	Hendrick Tempel
Geeritt Michielsz	Secr[etaris] tot Opijnen
Willem Willemsz Crom	
Jan Aeriensz schout	
Cornelis Otten	
Ott Roelofsz	
Cornelis Peetersz	
Jan van Erbeveldt	
Aerien Gerritsz	
Willem Jansz Jonghbloet	
Ghielis Geeritsz	
Geeritt Cornelisz	
Ghijsbert Mooringh	
Jacobus Blocq predicant ¹⁷⁾	
Hendrick Tempel schoolm[eeste]r	ofte mee
secr[etaris]	

Rumpt

Dese naebescrevene persoennen sijn tegenwordicht tot Rumdt woenende

Den heere tot Rumdt
Jonck[er] van Els
Willem Jansz Hooll? Heell? ¹⁸⁾
Cornelis Huijgen
Hubert Janssen
Jan Lambertsen
Corsten Jacobsen
Lamb[ert] Gisbersen
Jan Otten
Jan Fredericksxz
Arien Cornelisz
Lambert Basteansen
Jan Anthonisz van Gammeren
Berndt Corstensz
Peter Jacopsz
Den scholmester
Cornelis Janssen
Willem Rogissen
Hubert Olstiven?? ¹⁹⁾
Arien Egenssen
Anthonis Claessen
Dierck Peterse
Fliphs Francken
Willem Lambersz
Gisbert Ottensz Pieck
Claes Willemsz
Henrick Driessen
Imbert Crijnen
Ott Janssen
Pauls Jansse Scholdt
Dierck Hendericksz
Frans Cornelisz
Jacop Jansen
Jan Jansen
Gerit Basteanssen
Dierck Basteanssen
Claes Geritsz
Gisbert Geritsz

Claes Jansz ter ourconde deser bij
Ons onderteijckent, Gijsbert Ottensz
Pieck
Pauwel Jansz schout
Cornelis Huijgensz

Lambert Floerissen
Claes Dierckxsz
Joost Petersz
Art Thonisz
Berndt Basteanssen
Jan Basteanssen
Cornelis Basteanssen
Thomas Basteanssen
Imbert Jansz
Corsten Dierckxsz
Jan Geritsz
Willem Jansz Poll
Jan Lambersz
Hubert Ariensen
Jan Jansen Hackert
Cornelis Floeren
Jan Thonnissen
Floeris Jansen
Merten Mertensz

Tuil

Dit sijn de naemen van alle de mans persoonen binnen Tuijll alle huijshoudende
personen.
Het elijcke huijs een ²⁰⁾

Coen Aerijensz
Aerijen van Gent
Jan Rijnck
Cornelis Wielmsz
Huijbert Huijbertsz
Jan Jansz
Stoffel Toemisz
Anthonis Otten
Huijbert Geritsz Blom
Lenaert Anthonisz
Jan Petersz Hollaer
Gerit Jaecopsz
Jan Huijgen
Lauwerens Hermensz
Dierck van Weesel
Den Seerijn tot Tuijl
Mijnekus Anthonisz

Gerit Berntsz
Jan Woutersz
Egbert Claeren
Jan van Osten
Jan van Osten soon getrouwt
Peter Sandertsz
Jan Diercksz
Dierck Sijmonsz
Jan Anthonisz
Aerijen Jansz
Jan Aertsz van Mil
Pauwels Handericksz schoolmr.
Den predecant²¹⁾

Dit is het merck van
Aert van Tuijll
als borgemester

Varik

Uit last van onsen Amptman soo sijn hier aengeteijckent alle huijs houdende mans
personen in ons dorp Varick woonachtich²²⁾.

Jonker Johan van Dorth
Jonker Handrick van der Horst
Jan Jaspersz schout
Handrick Jansz de Joede
Gerit Claesz
Peter Roelofsz
Bernt Berntsz
Gerit Cornelisz
Jan Cornelisz
Gerit Jansz de Wit
Hanrick Arijensz
Cornelis Arijensz
Gerit Aertsz
Remmit Wilmsz
Dierck Hanricksz
Remmit Aertsz
Jan Hanricksz
Gerit Berntsz
Peter Geritsz de Wit
Dries Jansz backer

Reijnier Wilmsz
Tonis Hermensz
Arijen Diercksz
Jan Aertsz van Os
Wernert Berntsz
Dierck Tomisz
Merten Jansz
Jan Jansz de Roeij
Alert Jansz
Guert Hermensz
Wilm Herbertsz muller
Huijbert Geritsz
Peter Wilmsz tussen 70 ende 80 jaeren aut
Jan Wilmsz schoolmester
Jan Brantsz
Wouter Hanricksz
Jan Geritsz
Wilm Goris aut wesende 80 jaeren can niet wel gaen off staen

In kennis der waerheijt aldus waerachtich te sijn, soo hebben wij schout ende
gerichts nabueren dit een ijder met ons eijgen hant onderteijckent deesen ersten dach mert
anno 1645.

Jan Jaspersz
Als Scholtus
tot Varick
1644 [sic]²³⁾

Vuren

Aen teijckeningen van alle huijshoudende mans persoonen soo op huijden dato
onderschreven in Vueren sijn bevonden, soo bouwluijden als arbeijers volgens dese
specificatie, beginnende van booven an.

Ot Geritsz, Willem Claesz Locht, Peter Willemsz, Willem de bouwman, Jan Cornelisz,
Ghijsbert Willemsz, Heijmen Petersz, Ariaen Jansz Covell, Cornelis Ariensz, P. v
Heijcop, Tuenis Cornelis, Peter Tomensz, Peter Jansz, Arien Huijgen, P. v Nieuwesteijn,
Ariaen de Widt, Aert Cornelisz, Frans Petersz, Bastiaen Aertsz, Tuenis Josten, Hermen
backer, Willem webbe, Arien Cornelisz, Dierck Mertensz, Jacob Hendricksz, Steven
Jansz Covell, Lendert Hendricksz, Arien Claesz, Peter Cornelisz, Cornelis Aertsz, Sander
Cornelisz, Cornelis Ariensz, Lubbert Cornelisz ende Aert Jansz.

Maeckende te saemen vier en dertich mans personen niemant exempt, det de schoolm[eeste]r en de soldaten.

Aldus gedaen en op geteijckent den 24 februarij 1645, en bij ons schout, ende buyrm[eeste]r onderteijckent.

P. v. Nieuwensteijn

1645

Adrijaen Huijghen

Aerijen Claesz kastesen? ²⁴⁾

Zennewijnen

Memori van de indwenders tot Sennewijnen an den eersten²⁵⁾

Cornelis Jansz scholtus

Dijrck Cornelisz

Ot Segersz

Willem Dircksz

Jan Jansz - Willem Jansz

Hendrijck Jacopsz

Ot Jacopsz

Jan Segersz

Hermen Jansz

Gosen Aertsz

Op den 3 mertius 1645

Oirconc mijn hant Cornelis Jansz

Scholtus

Bronnen en voetnoten:

- 1 Datumnotatie oude stijl (Juliaanse kalender). Pas in 1700-1701 ging de Tielerwaard over naar de nieuwe datum notatie (Gregoriaanse kalender). Tussen de beide kalenders zat een gat van 10 dagen.
- 2 De Keurdag was de dag voorafgaand aan de verkiezing van overheidspersonen.
- 3 De ondertekenaars komen niet in de opsomming voor.
- 4 Naam niet goed leesbaar: Sa..er is zeker
- 5 Opvallend is, dat er geen opgave van de heer van Est is. Est deelde toentertijd de predikant met Meteren. Zie aldaar.
- 6 'die God de Heer gevisiteerd heeft' zou kunnen inhouden dat deze jongeman door een geestesziekte is getroffen.
- 7 Heesselt deelde toentertijd de predikant met Opijnen
- 8 Onduidelijk of 'bijde' gelezen moet worden als 'circa' of als 'beide'.
- 9 Opgeteld zijn het 15 (in plaats van 14) personen. De oorzaak ligt er in dat Joost Ariensen bij zijn vader in huis woonde.
- 10 Hellowou had samen toentertijd met Herwijnen een predikant.

- 11 Aangezien de predikant van Herwijnen (en Hellowou) net was overleden, vinden we hem hier niet terug. De heer van Herwijnen wordt ook niet genoemd. Het is aannemelijk dat hij elders woonde.
- 12 Oude naam voor Waardenburg
- 13 Dit is Laurentius Cornelii, de predikant van Hier en Neerijnen.
- 14 De predikant en de heer van Malsen zijn niet in deze lijst terug te vinden.
- 15 Het heeft er de schijn van dat deze lijst een consolidatie is van al degenen die dorpslasten betalen en onderworpen zijn om andere lasten die door een klerk (secretaris) zijn neergeschreven.
- 16 Opmerkelijk is, dat de heer van Ophemert niet in deze lijst opgenomen is. Ook de predikant (Theodorus Petri / Dirck Petersz) is niet op de lijst te vinden.
- 17 In synodale stukken ook Blockius genoemd.
- 18 De achternaam is lastig te lezen: er kan Heell of Hooll staan.
- 19 De achternaam is lastig te lezen.
- 20 Deze frase impliceert dat van elk huis maximaal één manspersoon genoemd wordt, ook al zijn er meerdere aanwezig in het huis.
- 21 Petrus Vicinus
- 22 Varik deelde toentertijd de predikant met Ophemert, vandaar dat deze niet in de lijst voorkomt.
- 23 Jan Jaspersz stelt 1644 onder zijn handtekening, terwijl het in 1645 opgesteld is. Dit lijkt op een menselijke fout van hem.
- 24 De achternaam is lastig te lezen. Is het misschien het patroniem Carstensen?
- 25 Zennewijnen deelde de ambachtsheer, schoolmeester en predikant met Ophemert.

Help bij het indexeren van de bevolkingsregisters van het Rivierengebied

Jan Buylinckx, Adjunct-streekarchivaris RAR.

Regionaal Archief start project crowdsourcing

Genealogische bronnen digitaal beschikbaar

De afgelopen jaren heeft het Regionaal Archief Rivierenland (RAR) veel primaire genealogische bronnen gedigitaliseerd beschikbaar gesteld op de website. Daaronder alle openbare akten van de burgerlijke stand, vrijwel alle bevolkingsregisters en ongeveer de helft van de dtb-registers (de andere helft volgt hopelijk nog dit jaar). Het Streekarchief Bommelerwaard (SAB) dat per 1 januari jl. bij het RAR werd gevoegd had al die primaire bronnen niet alleen gedigitaliseerd beschikbaar op de website, maar ook geïndexeerd en dus op naam doorzoekbaar. Vooralsnog blijft de oude website van het SAB bestaan naast die van het RAR, maar er is een nieuwe website in de maak voor de samengevoegde dienst.

Ambitie

Het is de ambitie van het RAR om voor het hele werkgebied alle primaire genealogische bronnen niet alleen te digitaliseren, maar ook te indexeren. Wat betreft de zoekfunctionaliteit op de nieuwe website wordt zoveel mogelijk geprobeerd aan te sluiten bij de mogelijkheden die de site van het SAB nu biedt. Onderzoekers blijken daarover nl. erg enthousiast te zijn. Om dat alles te realiseren moet er nog heel wat werk verzet worden. Voor het gebied boven de Waal was er wel incidenteel al het een en ander geïndexeerd, maar niet systematisch en verre van compleet.

Enorme klus

Besloten is om de eerste prioriteit te leggen bij de nadere ontsluiting van de bevolkingsregisters van de gemeenten boven de Waal. De hoeveelheid te indexeren namen is echter zo enorm groot dat er is gezocht naar een manier om dat indexeringsproces te bespoedigen en te stroomlijnen. Dat kan alleen maar indien er veel handen tegelijk en op een consequente manier aan werken. Die mogelijkheid denkt het RAR te hebben gevonden door aansluiting te zoeken bij het landelijke platform 'Vele Handen'. Op dit platform, dat is ontwikkeld door de firma Picturae uit Heiloo, staan enkele tientallen projecten van erfgoedinstellingen waarbij 'het grote publiek' wordt gevraagd mee te helpen bij het ontsluiten van grote series archiefbronnen.

Project via "Vele Handen"

Het gaat om ongeveer 650 registers, in totaal zo'n 160.000 scans, met naar ruwe schatting circa 1,2 miljoen namen. Die namen worden dubbel ingevoerd en bij verschillen in de invoer, wordt de inschrijving nog eens bekeken door een 'controleur' die de knoop doorhakt. De namen van de tot nu toe al geïndexeerde registers zijn zoveel mogelijk gebruikt als eerste invoer. Ze vormen de basis van het project. Genoteerd worden de namen en geboortedatum of leeftijd van de geregistreerden en de pagina van het register.

Iedereen kan meedoen

Het project ging inmiddels officieel van start op 31 juli, maar in de maand daarvoor werden door een beperkt aantal vrijwilligers al op proef gegevens ingevoerd. Degenen die mee willen helpen kunnen dat doen vanaf thuis door naar de website www.velehanden.nl te gaan. Na eenmalige aanmelding kan men kiezen voor een van de projecten, waaronder dus het project bevolkingsregisters van het RAR. Vervolgens kan, indien gewenst, een voorkeur kenbaar worden gemaakt voor registers van een bepaalde gemeente in het werkgebied van het RAR. Daarmee proberen we zoveel mogelijk in te spelen op de behoefte van mensen om een bron te bewerken die hen het meeste interesseert en ook om indien mogelijk het competitie-element in het project te

bevorderen (De registers van uw gemeente als eerste geïndexeerd?). Men krijgt na het al dan niet kenbaar maken van een voorkeur een scan te zien met daarop namen en daarbij een invulformulier voor de gegevens van de personen. Soms staan er maar enkele namen op een scan, soms een hele reeks. Voor de invoerders is een uitgebreide instructie met voorbeelden te downloaden.

Punten verdienen en verzilveren

Als aardigheidje worden voor de ingevoerde gegevens per scan punten toegekend die kunnen worden ingeleverd tegen boeken uit de webwinkel van het RAR of voor deelname aan bepaalde activiteiten van het RAR (cursussen, rondleidingen, e.d.). Via een forum op de website en een nieuwsbrief worden deelnemers op de hoogte gehouden van de voortgang van het project. Bovendien kan men altijd statistische gegevens bekijken van het totale project en de eigen inbreng.

Oproep

Genealogen hoeven gelukkig niet meer overtuigd te worden van het nut van het indexeren van bronnen en van de kracht van het zich met een grote groep mensen concentreren op het ontsluiten van een bron. Help het RAR om de bevolkingsregisters te ontsluiten! Draag een steentje bij aan het belang van alle genealogen en historisch geïnteresseerden! Doe iets terug voor de gemeenschap in ruil voor het steeds meer online kunnen beoefenen van uw hobby! Indien iedereen, die wel eens een beroep doet op de archieven, collecties en expertise van het RAR, een aantal scans voor zijn of haar rekening neemt en wat uurtjes investeert, kan iedereen ook al snel profiteren van de resultaten. Vele handen maken immers licht werk! Op die resultaten zal niet gewacht hoeven te worden tot het hele project beëindigd is. Van tijd tot tijd zullen afgeronde registers worden toegevoegd aan de website van het RAR en dus op naam doorzoekbaar worden.

Voorlichtingsbijeenkomsten

In de praktijk blijkt dat het niet iedereen even gemakkelijk afgaat om zijn weg naar en in het project te vinden uitsluitend op afstand via de website. Een aantal mensen heeft behoefte aan mondelinge uitleg, het tonen van voorbeelden en een uitgeprinte instructie. Om in die behoefte te voorzien organiseert het RAR een aantal bijeenkomsten voor (potentiële) vrijwilligers. De eerste wordt gehouden op maandag 25 augustus om 19.30 in het gebouw van het RAR (J.S. de Jongplein 3 te Tiel). Mensen die willen deelnemen wordt gevraagd dat even te melden via info@rarivierenland.nl of 0344-612230. Wanneer de volgende bijeenkomst wordt gehouden is nog niet bekend, dat laten we een beetje afhangen van de belangstelling. De data zullen tijdig worden bekendgemaakt.

Jacob van Haeften, Een 'waanwijze' Utrechter, Een biografie

Paul Welling

Wie was de 'waanwijze' Utrechter Jacob van Haeften? Was hij werkelijk de zonderling voor wie Abraham Jacob van der Aa (1792-1851) hem hield? Of was hij een bevoegen jurist en politicus? Een democraat in hart en nieren en voorvechter van openbaarheid van bestuur, die aan het einde van zijn leven zijn frustraties aan het papier toevertrouwde?

Door in zijn teksten te zoeken naar zijn drijfveren en motieven geeft het boek "Jacob van Haeften, een 'waanwijze' Utrechter" verklaringen voor zijn democratische, progressieve houding, terwijl zijn familie toch behoorde tot de conservatieve klasse der Utrechtse patriciërs, die niet te klagen hadden over financiële middelen. Van Haeften heeft in verschillende geschriften veel historische ontwikkelingen beschreven en van zijn commentaar voorzien.

Figuur 1, Jacob van Haeften, kopergravure van Philip Velijn (1786-1836) naar een tekening van Hendrik Willem Caspari (1770-1829)

Utrecht, het democratisch eldorado van Europa

Het 17^e en 18^e eeuwse Utrechtse patriciersgeslacht van Haeften stamde af van Johan Jansz. de Craen van Haeften (1588-1667), die afkomstig was uit Meteren in de Betuwe. Johan was secretaris van de Staten 's Lands Utrecht evenals zijn zoon. Latere nakomelingen waren advocaat aan het Hof van Utrecht en hadden tal van nevenfuncties. Nicolaas van Haeften (1682-1724), de grootvader van Jacob, beproefde zijn geluk in Ned. Indië. Diens zoons Nicolaas (1707-1789) verdiende een fortuin met de handel in waardepapieren. Door de nalatenschappen van zijn vader en grootvader heeft het Jacob van Haeften nooit aan financiële middelen ontbroken. Nadat hij de Latijnse school had voltooid, schreef Jacob van Haeften zich in 1772 in voor de studie Romeins en hedendaags recht aan de Hogeschool van Utrecht. In Leiden en vooral aan de faculteit der rechten van de Hogeschool van Utrecht studeerden destijds veel jonge mannen zoals de (achter)neven Joan Derk van der Capellen tot den Pol (1741-1784) en Robert Jasper van der Capellen tot den Marsch (1743-1814) een latere vriend van Van Haeften, die in de patriottische tijd, tijdens de ballingschap van de patriotten en in de Bataafse Republiek actief zouden zijn op het politieke toneel. Sommigen van hen, Pieter Philips Jurriaan Quint Ondaatje (1758-1818) bijv., hadden zeer radicale ideeën, anderen, zoals Van Haeften waren voorstanders van een gematigde koers.

Onder invloed van de eerste hoogleraar Nederlands Staatsrecht, Christiaan Hendrik Trotz (1703-1773), leerden de studenten tijdens hun colleges natuur- en volkenrecht, dat het volk niet voor de regeerders was geschapen, maar de regeerders voor het volk. Menselijke instellingen moesten gericht zijn op het nut en het belang van het volk, dat een regeringsvorm, die schadelijk is gebleken, zal verwerpen. De wil van het volk moest de hoogste wet zijn voor regeerders en geregeerden.¹⁾

In 1782 ging Jacob van Haeften deel uitmaken van de vroedschap van Utrecht en voor hem begon toen de Nederlandse Revolutie.

Vooruitlopend op zijn boek "De metamorfose van Nederland: van oude orde naar moderniteit 1750-1900"²⁾ publiceerde N.C.F. van Sas in 1987 een artikel met de titel "Politiek als leerproces: het patriottisme in Utrecht 1783-1787" in het Jaarboek van de Vereniging Oud Utrecht. Hij vond, dat het democratisch patriottisme zich in Utrecht ten volle kon ontplooiën en dat de bestuurlijke verhoudingen er in 1786 ingrijpend waren herzien. Hij sprak van een geweldloze democratische revolutie, die Utrecht het middelpunt maakte, 'op het welk het oog van de gantsche Natie is geslagen', zoals de Post van den Neder-Rhijn het verwoordde.

Het is te betreuren, dat Van Sas in zijn beschrijvingen van de ontwikkelingen in Utrecht in de jaren 1783-1787 zoveel nadruk legde op de rol van de burgerpatriotten als Ondaatje en nauwelijks aandacht had voor de standvastigheid, die democraat Jacob van Haeften en zijn medestanders in de vroedschap aan de dag legden. Dankzij hun volhouden, politiek inzicht en transparant stemgedrag voltrok de Utrechtse

revolutie gewelddoos. Van Haeften was één van de eersten, die publiekelijk verantwoording aflegde van zijn stemgedrag.

In Utrecht ontstonden moeilijkheden tussen de democratische patriotten en de aristocratische prinsgezinden. De patriotten eisten het recht op functionarissen te benoemen op belangrijke posten. De stadhouder moest concessies doen. Utrecht werd in 1786 het 'democratisch eldorado' van Europa.

Van Haeften had Robert Jasper van der Capellen tot de Marsch in Amsterdam ontmoet tijdens de landelijke bijeenkomst van de patriotten op 1 augustus 1785. De zesendertig brieven, die Van Haeften daarna schreef aan Van der Capellen tot de Marsch, worden bewaard in het Gelders Archief te Arnhem. Lang niet alle brieven van Van Haeften werden beantwoord door Van der Capellen tot de Marsch. Uit de eerste brief van 11 augustus 1785 valt op te maken, dat Van der Capellen tot de Marsch in Amsterdam aan Van Haeften gevraagd moet hebben hem op de hoogte te houden van de ontwikkelingen in stad en provincie Utrecht. Na 8 november 1786 was Van Haeften bang, dat zijn brieven aan Van der Capellen tot de Marsch door hun politieke vijanden onderschept en gelezen werden. Daarom schreef hij later aan zijn vriend "R".

In intellectueel opzicht was Van Haeften de voortrekker van de patriotse regenten in de vroedschap van Utrecht. P.J.H.M. Theeuwen kwam tot die conclusie na beoordeling van het boekenbestand, dat Van Haeften geraadpleegd had voor een bijdrage aan de Post van den Neder-Rhijn³⁾ van 8 juni 1785. In dat nummer van de krant formuleerde Van Haeften zijn standpunt over het Grondwettig Herstel⁴⁾ van Nederland en in het bijzonder van Utrecht.⁵⁾

De prinsgezinden kregen in 1787 met hulp van de Koning van Pruisen weer de overhand in de Lage Landen en draaiden alle veranderingen terug.

Vluchteling

Toen van Haeften in de vroege ochtend van 16 september 1787 uit Utrecht vluchtte, trok hij met een grote groep Neude-raden⁶⁾ naar Amsterdam en vandaar naar de Zuidelijke Nederlanden en Noord Frankrijk. Van Haeften was teleurgesteld in de politieke situatie. Hij schreef later:

*"Schoon mijn geweten mij niet kwelde,
'k Verliet den vaderlandschen grond,
Waar mijne leer geen ingang vond,
En zelfbelang de wetten stelde".⁷⁾*

De Noord-Nederlandse asielzoekers waren na de ingreep van de Pruisen op aandringen van de verlichte Keizer Jozef II (1741-1790) welkom in de Oostenrijkse Nederlanden.⁸⁾ Diens gevolmachtigde minister Ferdinand von Trauttmansdorff (1749-1827) zag vooral de economische voordelen, die de komst van zeer rijke Hollandse regenten en bekwame beroepsbeoefenaren zou kunnen opleveren. Veel patriotten vestigden zich in of bij Antwerpen, zoals Jacob van Haeften, en Brussel, waar ze tal van faciliteiten genoten, zoals een eigen sociëteit.

Het omvangrijke boek "*Bataven!, Nederlandse vluchtelingen in Frankrijk 1787-1795*" van Rosendaal kan met recht het standaard werk genoemd worden over de patriottische vluchtelingen uit Noord-Nederland, die in Frans-Vlaanderen een soort kolonie vormden in o.a. St. Omer en Duinkerken. In het Frankrijk van koning Lodewijk XVI genoten de patriottische vluchtelingen veiligheid en onderdak en ze ontvingen van de Franse Regering een uitkering. Zowel in de kolonies als in Parijs waren de gevluchte patriotten getuigen van de Franse Revolutie, die in 1789 plaats vond. De vluchtelingen noemden zich "*Bataven*" naar hun roemruchte voorvaders. De leiders van de vluchtelingen onderhielden nauwe contacten met enkele leiders van de Franse Revolutie.⁹⁾

Tijdens zijn verblijf in de Zuidelijke Nederlanden en Frankrijk werd van Haeften op 11 april 1789 door het Hof van Utrecht schuldig bevonden aan majesteitsschennis voor zijn rol in de Utrechtse vroedschap. Het Hof veroordeelde hem tot eeuwig verbanning, omdat hij:

"...zijnde Raad in de Vroedschap dezer stad, zig op den 12^e October 1786 heeft laten beëdigden op zeker onwettig gearresteerd en geïntroduceerd Regering Reglement, en in die qualiteit dadelijk heeft gefungeerd".¹⁰⁾

Het Hof noemde vervolgens alles op wat van Haeften gedaan had in de jaren, dat de patriotten de machtigsten in Utrecht waren. Daarmee maakte het Hof duidelijk, dat het vonnis tegen van Haeften een politiek karakter had, en geen strafrechtelijk vonnis was.

In de marge van het vonnis stond een verwijzing naar de resolutie van 25 september 1795, waarmee van Haeften gerehabiliteerd werd.

Bataafse Republiek

Toen de Bataafse Republiek werd uitgeroepen op 19 januari 1795, keerde van Haeften terug naar de Nederlanden. Hij hervatte zijn werkzaamheden in de Staten van Utrecht, maar na een conflict verliet hij de stad. Hij ging in Bodegraven wonen en in 's Gravenhage werd hij als lid van het Vertegenwoordigend Lichaam één van de vormgevers van de Bataafse Republiek.

Samen met Meinardus Siderius werd van Haeften op 29 september 1797 aangesteld als secretaris van de Tweede Nationale Vergadering. De beide heren moesten daartoe de eed afleggen en de verklaring tekenen, waarmee ze aangaven zich te zullen houden aan het reglement.¹¹⁾

“De Besluiten der Eerste Kamer van het Vertegenwoordigend Lichaam des Bataafschen Volks” geven aan, dat van Haeften in augustus 1801 een rekest indiende met het verzoek hem te ontslaan van zijn werkzaamheden in het Vertegenwoordigend Lichaam. Hij vond de regering van de Bataafse Republiek te omslachtig en te duur. De commissie, die de Kamer moest adviseren over zijn rekest, stelde echter voor:

*“...den burger Jacob van Haeften voornoemd aan te schrijven, om zich al nog, binnen 14 dagen, binnen deeze Residentie te sisteeren, ten einde als Lid in het Vertegenwoordigend Lichaam des Bataafschen Volks sessie te nemen”.*¹²⁾

Een aantal Franse gebieden in het oostelijk deel van de Provincie Brabant werd door Frankrijk tussen 1800 en 1805 tegen betaling van zes miljoen franken gecedeerd (afgestaan) aan de Bataafse Republiek. Vanaf 8 maart 1800 stelde de Republiek een Commissaris voor de Gecedeerde Landen aan, die bewindvoerder was over deze gebieden. De eerste commissaris was Gerardus Anthony Visscher (1762-1827). Van Haeften verving zijn zwager in december 1801, zo maakte het Staatsbewind der Bataafse Republiek op 7 december 1801 bekend.¹³⁾ Van Haeften was commissaris van de gecedeerde landen tot 15 januari 1803. ‘In naam van het Bataafsche Volk’ voegde hij aan de gecedeerde landen het gebied Oeffelt toe.¹⁴⁾

Van Haeften werd op 25 januari 1803 lid van het Nationaal Syndicaat. Daarmee kwam er een einde aan zijn bestuurlijke functies en keerde hij terug in zijn oude beroep van jurist.

Het Hoog Nationaal Gerechtshof nomineerde hem en twee anderen begin 1803 voor een vacature in het Nationaal Syndicaat.¹⁵⁾ De Wetgevende Vergadering koos Van Haeften met meerderheid van stemmen als nieuw lid van het Nationaal Syndicaat.¹⁶⁾ Namens de andere leden van het Syndicaat schreef Van Haeften op 15 maart 1805 een missive naar de Wetgevende Vergadering, waarmee de Syndici hun functie ‘neder in den schoot Ulieder vergadering’ legden, omdat ze het niet meer verantwoord achtten geld uit te geven aan een in hun ogen overbodige en machteloze organisatie.

Er is weinig bekend over wat Van Haeften deed in de jaren tussen 1805 en 1810. Nadat Nederland in 1810 werd ingelijfd bij Frankrijk kreeg Van Haeften een benoeming als vrederechter in Heerenveen, waarheen hij ook verhuisde. Hij legde die functie in 1822 neer en ging toen op het buiten “Zeldenrust” in Oudenrijn wonen om,

in de buurt van zijn dochter en haar vele kinderen, te genieten van zijn oude dag. Hij is in dat huis overleden in 1831.

Figuur 22, Paul Welling met het eerste exemplaar van zijn boek over Jacob van Haeften

Dichter

Jacob van Haeften viel niet alleen op door zijn juridische en politieke optreden. Al tijdens zijn studie moet hij de pen gehanteerd hebben.

Toen hij vierentwintig jaar oud was, publiceerde Van Haeften twee gedichten in het tijdschrift “Proeve van Oudheid-, Taal- en Dichtkunde” van het Utrechtse Genootschap “Dulces ante Omnia Musea”. De gedichten hadden resp. de titel “De Utrechtsche avondstond” en “Geld- en eerzucht”.

Op tweeënzeventigjarige leeftijd zette hij in eenzaamheid zijn gedachten op papier. Hij voegde daaraan aantekeningen toe, die iets lieten zien van zijn vroegere drijfveren en motieven. Van Haefkens literaire doorbraak kwam pas op gevorderde leeftijd, toen hij in 1826 de dichtbundel “Dichtluimen” het licht deed zien.

Het boek “Jacob van Haeften, een ‘waanwijze’ Utrechter” is on line te bestellen bij Boekscout.nl. De prijs bedraagt € 22,75

Bronnen en voetnoten:

- 1 Jacques Johannes Maria Baartmans, Robert Jasper Baron van der Capellen tot den Marsch 1743-1814, Uitgeverij Verloren, Hilversum, 2010
- 2 N.C.F. van Sas, De metamorfose van Nederland: van oude orde naar moderniteit 1750-1900, Amsterdam University Press, Amsterdam, 2005
- 3 Nieuwe Post van den Neder-Rhijn, een weekblad dat verschijnt tussen maart 1795 en december 1799. De krant is een voortzetting van De Post van den Neder-Rhijn, het belangrijkste revolutionaire opinieblad uit het begin van de patriottentijd
- 4 Grondwettige Herstelling van Nederlands Staatswezen was een streven van de patriotten tegen de macht van de stadhouder. De patriotten wilden het herstel van alle oude rechten en privileges waarmee burgers invloed konden uitoefenen op de macht. Deze rechten en privileges waren in de loop der jaren verloren gegaan. Ook steden en gewesten waren in de loop der tijd zelfstandigheid kwijtgeraakt aan de stadhouder.
- 5 P.J.H.M. Theeuwen, Pieter 't Hoen en de Nieuwe Post van de Neder-Rhijn (1781-1787), een bijdrage tot de kennis van de Nederlandse geschiedenis in het laatste kwart van de achttiende eeuw, Uitgeverij Verloren, Hilversum 2002
- 6 Op 28 augustus 1786 werden op een groot podium op het Neude de nieuwe, door de burgerij gekozen vroedschapsleden beëdigd
- 7 Jacob van Haefte, Gedachten in mijne Eenzaamheid op mijnen twee en zeventigsten verjaardag, S.I., Heerenveen, 1822
- 8 Bij de Vrede van Utrecht in 1713 aan het einde van de Spaanse Successieoorlog (1701-1714) werden de Zuiderlijke Nederlanden toegewezen aan de Oostenrijkse tak van het Huis van Habsburg. De feitelijke overdracht vond plaats in 1715. De Zuidelijke Nederlanden waren tot 1795 in handen van de Oostenrijkers
- 9 Joost Rosendaal, Bataven! Nederlandse vluchtelingen in Frankrijk 1787-1795, Uitgeverij Vantilt, Nijmegen 2003
- 10 Utrechts Archief, Hof van Utrecht
- 11 Decreeten der Nationale Vergadering, representerende het Volk van Nederland, vol. 20, 's Lands Drukkerij, 1797
- 12 Besluiten der Eerste Kamer van het Vertegenwoordigend Lichaam des Bataafschen Volks, augustus 1801, deel 37, 's Lands Drukkerij, 's Gravenhage 1801
- 13 Dr. C. R. Hermans, Bijdragen tot de geschiedenis, oudheden, letteren, statistiek en beeldende kunsten der Provincie Noord Brabant, Tweede Deel, Gebr. Muller, 's Hertogenbosch, 1845
- 14 J.A.M.Y. Bos-Rops, Noord Brabant in de Bataafs-Franse Tijd, 1794-1814, Uitgeverij Verloren, Hilversum 2002
- 15 Utrechtsche Courant van 21 januari 1803
- 16 Opregte Haarlemsche Courant van 27 januari 1803

Afzender
NGV afdeling Betuwe
De Hennepe 443
4003 BE Tiel

PostNL
Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas